

PRO

Samorganisation i Stockholm

Kommunpolitiskt program för Stockholm

I Sverige lever vi längre än någonsin tidigare. I Stockholms stad är mer än var sjunde invånare, cirka 148 000 personer, 65 år eller äldre. Fram till år 2040 beräknas antalet stockholmare över 80 år fördubblas från dagens 36 000 till cirka 70 000. Vi äldre blir allt friskare, bättre utbildade och lever längre. Till skillnad från tidigare generationer har många äldre i dag ett aktivt och utvecklande liv efter pensioneringen. Det råder politisk enighet om att Stockholm ska vara en stad där även äldre ska kunna leva ett gott liv.

En *Handlingsplan för en äldrevänlig stad* antogs av kommunfullmäktige i maj 2021. Planen ska gälla för alla stadens nämnder och bolag. Den omfattar bland annat pensionärernas inflytande, möjligheter till social gemenskap, krav på fler och bättre bostäder, god stadsmiljö och bra information om den service och kultur som staden erbjuder.

De intressanta redovisningarna och uttalat höga ambitionerna till trots, saknas i handlingsplanen konkreta insatser och ekonomiska åtaganden. Här finns mycket att ta fasta på och vidareutveckla.

Vi i PRO i Stockholm vill med detta program främja det friska och aktiva pensionärlivet. Genom handfasta politiska åtgärder kan mycket göras för att förbättra livskvalitet, förebygga ohälsa och minska vårdbehov. Alla i samhället har att vinna på en sådan utveckling!

För att detta ska bli verklighet krävs radikala satsningar på en rad områden. Vi visar här våra utgångspunkter och krav inom sex områden:

- Äldres hälsa och äldreomsorgen
- Hemtjänst
- Boende
- Trygghet
- Ett aktivt liv
- Demokrati

• PRO Samorganisation Stockholm omfattar cirka fyrtio PRO-föreningar runt om i Stockholms stad. Föreningarna har en bred och omfattande verksamhet.

• Läs mer om PRO Samorganisation i Stockholm på www.pro.se. Klicka dig

vidare från "hitta förening" längst upp till höger på startsidan.

• Pensionärernas Riksorganisation, PRO är Sveriges största mötesplats för pensionärer, med cirka 280 000 medlemmar över hela landet.

Äldres hälsa och äldreomsorgen

I Stockholm finns stora skillnader i hälsa och livslängd mellan olika inkomstgrupper och stadsdelar. Den positiva utvecklingen, totalt sett, får inte skymma det faktum att situationen för många, ofta de allra äldsta och mest sjuka, i viktiga avseenden har försämrats. Detta är en följd av de senaste decenniernas nedrustning av äldreomsorgen. Numera får bara cirka 5 000 av stadens äldre vård och omsorg på särskilt boende. Stockholm har nästan 10 procent av Sveriges befolkning men bara cirka 7 procent av landets 78 000 platser på särskilt boende.

Under de senaste två decennierna har biståndsbedömningen blivit mer restriktiv. Antalet platser i särskilt boende har halverats. Hemtjänsten har stagnerat i omfång och blivit mindre generös. Insatserna har koncentrerats till dem med störst hjälpbehov. Samtidigt har personalens arbetsmiljö inom äldreomsorgen försämrats. Fler timanställda och otrygga anställningar, kortare tid för hjälpinsatser, ökad kontroll, mindre tid för samtal med chefer och arbetskamrater skapar stress och känslor av att inte kunna göra ett bra jobb.

För att vända den negativa utvecklingen krävs mycket stora ekonomiska satsningar och engagerade utvecklingsinsatser inom alla delar av stadens äldreomsorg.

Coronapandemin

Coronapandemin har slagit hårt mot Stockholms äldre. Coronakommissionens kritik mot brister inom äldreomsorgen träffar i hög grad Stockholms stad. Av de avlidna i Stockholm bodde mer än 70 procent i särskilt boende eller hade hemtjänst (statistik från Coronakommissionen). Skillnaderna har varit stora mellan olika stadsdelar och äldreboenden. Bristfällig insyn i privatägda verksamheter måste ersättas med full transparens.

Välfärdsteknik

Välfärdstekniken utvecklas snabbt inom skolan och sjukvården. Med sådan teknik menas hjälpmedel, som underlättar livet för personer med funktionsnedsättning. Det kan vara både mekaniska och digitala hjälpmedel, exempelvis för dusch och wc-hygien, utdelning av medicin, övervakning, larm och kommunikation.

Det är nu hög tid att välfärdstekniken också introduceras i äldreomsorgen. Det är viktigt att de äldres organisationer, närstående och personal ges möjligheter att vara med och planera och delta i genomförandet av dessa förändringar.

Kommunal hemsjukvård

Av PRO-distriktets program från september 2021 framgår att dålig samordning mellan regionens hälso- och sjukvård och kommunernas socialtjänst är ett gammalt problem som ännu väntar på sin lösning. Med hänvisning till "Norrtäljemodellen" kräver PRO-distriktet att hemsjukvården

överförs till kommunerna. I programmet framhålls att "det är för PRO en gåta varför inte denna modell tillämpas i hela vårt län. Inte ens hemsjukvården har vårt län lyckats föra över till kommunerna, enda län i hela landet som misslyckats med det". Stockholms stad som största kommun i länet bör ta nya initiativ för att ett avtal om hemsjukvården kommer till stånd.

PRO kräver:

- att staden gör verklighet av målet att främja det friska pensionärlivet i enlighet med vad som sägs i *Handlingsplan för en äldrevänlig stad*.
- att budgeten för Stockholms äldreomsorg under en treårsperiod ökas med minst 50 procent, ett viktigt första steg för att nå målet full behovstäckning.
- att det görs en öppen, grundlig forskningsbaserad utredning av Coronapandemins förlopp och effekter inom alla delar av Stockholms äldreomsorg.
- att formerna för fördelning av budgetmedlen mellan stadsdelarna görs om, utifrån den äldre befolkningens hälsotillstånd och behov av vård och omsorg.
- att en snabb introduktion av välfärdsteknik genomförs inom äldreomsorgen i samarbete med användare, närstående, pensionsorganisationerna och personalen.
- att staden arbetar aktivt för att hemsjukvården i Stockholmsregionen, i likhet med vad som skett i övriga landet, överförs till kommunerna.

Hemtjänst

Endast cirka 12 000 personer har hemtjänst i ordinärt boende. Stockholm har nästan 10 procent av Sveriges befolkning, men endast 5 procent av landets 240 000 pensionärer med hemtjänstinsatser.

Hemtjänsten måste förändras så att biståndsbedömningen blir mer generös och mindre detaljerad. Äldre ska i största möjliga utsträckning själva ha rätt att avgöra vad de behöver hjälp med.

Det är viktigt att varje pensionär får besök av så få olika personal som möjligt. Därför

måste personalkontinuiteten säkras och hemtjänsten organiseras i lokalt baserade enheter. Personalen ska känna pensionären och dennes behov och ha praktiska möjligheter att finnas till hands om något inträffar. Att varje person med hemtjänst har en fast omsorgskontakt bidrar till kontinuitet och trygghet.

Det här ställer höga krav på hur hemtjänsten organiseras. Arbetsledningen måste förstärkas, så att personalen kan få handledning och har möjlighet att snabbt kunna lösa uppkomna problem.

PRO kräver:

- att begreppet ramtid utvecklas till ett arbetssätt, där ett antal timmar per månad beviljas och de äldre själva kan välja bland erbjudna insatser.
- att hemtjänsten organiseras i geografiskt avgränsade områden med sammanhållna arbetslag som kan nå omsorgstagarna till fots eller med cykel. Där ska finnas minst en kommunalt driven hemtjänstgrupp och några privatdrivna företag att välja bland.
- att en fast omsorgskontakt införs och att varje anställd får ett begränsat antal äldre att besöka och hjälpa.
- att hemtjänstens personal har en god utbildning i sitt yrke samt även vad gäller språk. Utbildning och fortbildning på arbetstid måste utvecklas, även för deltids-

anställda. All personal inom vård och omsorg ska ha relevant vaccinering.

- att hemtjänstens personal har tid avsatt för att i arbetsgruppen kunna planera arbetet och lösa uppkomna problem. Det ska finnas gott om tid för kontakter mellan personal och arbetsledning. Arbetsledarna ska ha god utbildning samt tid och förmåga att handleda personalen.
- att en god samverkan mellan regionens hemsjukvård och stadsdelarnas arbetslag för "tryggt mottagande i hemmet" vidareutvecklas.
- att hemtjänstpersonalens anställningsvillkor, löner och arbetsförhållanden förbättras radikalt så att rekryteringen till yrket tryggas.

Boende

Antalet platser på särskilt boende i Stockholm har mer än halverats under de senaste 20 åren, trots att antalet invånare över 65 år har ökat med cirka 35 000 personer sedan 2002. Kort sagt har inte behoven av vård- och omsorgsboenden minskat. Samtidigt har den uttalade avsikten med förändringen varit att så många som möjligt av de äldre ska bo kvar i det egna hemmet. Hjälpbehoven ska så långt möjligt lösas med hemtjänst och hemsjukvård.

Mot bakgrund av den stora andelen avslag på ansökningar till särskilt boende och de många överklagandena, finns goda skäl att hävda att utvecklingen gått för långt. Minskningen av antalet platser har blivit ett sätt att spara pengar, på sjuka och funktionsnedsatta äldres bekostnad. Biståndsbedömare tvingas utgå från snäva budgetramar, i stället för verkliga behov av tryggt boende och god omsorg. I många stadsdelar räcker det inte med att vara rullstolsburen eller sängliggande för att få en plats. Man måste i praktiken vara svårt sjuk.

Den kraftiga ökningen av antalet pensionärer i högre åldrar kommer oundvikligen att innebära kraftigt ökade behov av platser på vård- och omsorgsboenden. PRO:s kalkyl visar att det under de närmaste fyra åren krävs minst 3 000 nya platser på vård- och omsorgsboenden och 100 nya korttidsplatser om inte kön ska bli ännu längre. Därför måste staden avsevärt öka antalet platser på de kommunala boendena. Det är inte realistiskt att tro att behoven kommer att mötas enbart genom privata initiativ.

Staden måste också sörja för att tillräckligt med vård- och omsorgsboenden finns i samtliga stadsdelar, så att de boende kan hålla fortsatt kontakt med tidigare grannar och vänner.

Utveckla servicehusen

Nedläggningarna av servicehusen måste stoppas. I stället behöver de rustas upp och byggas om. PRO i Stockholm ser positivt på den påbörjade omvandlingen av servicehusen till "seniorboenden med aktivitetscenter". I alla äldreboenden måste finnas utrymmen för gemensamma aktiviteter som föreningsverksamhet, motion och kultur. Det finns även goda skäl att satsa på utveckling av nya former av kollektivboenden.

Tillgänglighet i bostäder

De allra flesta äldre i Stockholm bor i flerbostadshus, oftast med hyresrätt. Tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning är ofta dålig. I många fastigheter saknas hiss och entréerna är olämpligt utformade. Många ansökningar till särskilt boende är en följd av bristande tillgänglighet i bostaden. Alla flerbostadshus med hyresrätter bör därför "tillgänglighetsinventeras" och en "tillgänglighetsmärkning" införas.

Allmännyttans bostadsföretag bör ges i uppdrag att utreda hur hissar ska kunna installeras i flervåningshus som saknar

sådana. Bostadsförmedlingen bör få i uppdrag att ge personer med behov förtur till lägenheter med hög tillgänglighet.

Möjligheten att bo kvar i den egna bostaden hänger samman med utnyttjandet av välfärdsteknik. Med rätt insatser kan en flytt till äldreboende skjutas upp för personer med funktionsnedsättning. Staden bör ta fram ett program för välfärdsteknik i bostäder, utifrån äldres behov. En visningsmiljö kan bidra till ökad kunskap om, och

bättre acceptans för, den nya välfärdstekniken i bostäder.

Boendekostnaden har stor betydelse, särskilt för personer med låg pension. För hyresgäster finns inget inflytande när fastighetsägare beslutar om renoveringar, ofta med kraftiga hyreshöjningar som följd. Detta är ett större problem i Stockholm än i övriga landet. En annan orsak till ekonomiska påfrestningar är att många äldre inte känner till att de kan söka bostadstillägg eller bidrag för bostadsanpassning.

PRO kräver:

- att 3 000 nya platser på vård- och omsorgsboenden och 100 platser på korttidsboenden börjar byggas de närmaste fyra åren.
- att alla pensionärer som så önskar, ska beviljas plats på ett särskilt boende utan särskild prövning. Reformen bör införas så snart som möjligt.
- att det i enlighet med Coronakommissionens krav ska finnas en sjuksköterska på plats dygnet runt på alla vård- och omsorgsboenden.
- att det under de närmaste fyra åren, i olika delar av Stockholm, påbörjas byggande av minst 2 000 nya hyreslägenheter för seniorer och att dessa lägenheter förses med gemensamhetslokaler för föreningsverksamhet, motion och kultur.
- att staden stimulerar och stöder byggande av kollektivbostäder för äldre.
- att tillgängligheten i flerbostadshus med hyreslägenheter snarast inventeras och att en tillgänglighetsmärkning införs.
- att Bostadsförmedlingen får i uppdrag att fördela de mest tillgängliga lägenheterna till pensionärer och andra med behov av god tillgänglighet.
- att staden ger i uppdrag till de allmännyttiga bostadsbolagen att undersöka möjligheten att förse hisslösa flerfamiljshus med hiss.
- att avvecklingen av servicehus stoppas och att de i stället renoveras och vid behov förses med gemensamhetslokaler.
- att staden tar fram ett program för införande av välfärdsteknik i bostäder för äldre och att en visningsmiljö för välfärdsteknik skapas.
- att staden utreder hur klimatanläggningar kan installeras på äldreboenden.
- att stadsdelarna ges i uppdrag att informera alla äldre om deras möjligheter att söka statligt bostadstillägg och bidrag för bostadsanpassning.

Trygghet

Trygghet för äldre berör många olika aspekter av livet. Det handlar både om minskad risk att utsättas för brott och om trygghet i vården, i hemmet och som konsument.

Förtroendet för vården och omsorgen har satts på prov, inte minst under Coronapandemin. Ett stort problem är bristen på öppenhet och insyn. Informationen från vissa vårdgivare är knapphändig, ofta närmst obefintlig.

Grundläggande trygghet i hemtjänsten är att vårdgivaren har kompetent personal och är öppen gentemot boende och anhöriga. De med larm och annan teknisk utrustning ska känna sig trygga med att de kan använda utrustningen och att den fungerar.

Väl fungerande upphandlingsrutiner är viktigt för tryggheten, både på särskilda boenden och i hemtjänsten. Kravspecifikationerna måste vara mycket tydliga vad gäller kompetens, öppenhet och teknik. Öppenhet och insyn krävs för att se att avtalen följs. Dagens insyn är inte tillräcklig.

Fallolyckor är ett stort problem bland äldre, inte minst i hemmet. Lättillgängliga fixartjänster kan bidra till att motverka olyckor.

Att vara utomhus är viktigt för hälsan. Mycket mer kan göras för att underlätta för äldre att på ett tryggt sätt vistas utomhus, både på dag- och kvällstid. GPS-larm är ett billigt och enkelt sätt att öka tryggheten.

Förbättrad belysning bidrar till ökad trygghet och säkerhet utomhus.

En säker trafikmiljö är betydelsefull för alla människors trygghet, och särskilt för de äldre. Mycket behöver göras på detta område.

Cykeln är ett viktigt kommunikationsmedel i Stockholm, men cykeltrafiken kan också medföra risker för gående. Här behövs en översyn av regelverket och en bättre övervakning av regelefterlevnad. Konsekvenserna av cykling mot enkelriktad trafik bör ses över. Trafiken med elsparkcyklar måste regleras. Närmast ljudlösa elbilar är ett problem som behöver uppmärksammas. Åtgärder för att öka tryggheten på kollektiva färdmedel behövs, liksom en översyn av taxorna för pensionärer.

Tillgången till offentliga toaletter är generellt dålig i Stockholm, vilket, också bör åtgärdas.

Pensionärer är en utsatt grupp för bedrägeribrott. Ofta sker det i samband med telefonförsäljning, och även kopplat till digitala betalningssätt. En särskild fixartjänst kopplad till digitaliseringen behöver utvecklas, för att underlätta för äldre att navigera i det digitala landskapet och undvika risker att utsättas för brott. Väl fungerande och informativ kommunal konsumentvägledning kan öka tryggheten och säkerheten.

PRO kräver:

- att insynen i hemtjänsten och olika slags boenden förbättras, oavsett vårdnadsgivare.
- att GPS-larm ska erbjudas alla äldre som har trygghetslarm.
- att trafiken med elsparkcyklar regleras och regelefterlevnaden i trafiken kontrolleras bättre så att man kan promenera på trottoarer och gångbanor utan att bli påkörd eller snubbla på slängda elsparkcyklar.
- att snöröjningen förbättras.
- att tillgången till offentliga toaletter förbättras i alla stadsdelar.
- att fixartjänster för äldre ska finnas i alla stadsdelar. De ska även ge hjälp inom det digitala området.
- att den kommunala konsumentvägledningen stärks med särskild hänsyn tagen till digitaliseringen.

Ett aktivt liv

Att alla ska ha möjlighet till ett aktivt liv är avgörande för en god livskvalitet – genom hela livet.

Kultur

Kultur är frigörande och bidrar till växt och gemenskap – för enskilda människor och i samhället i stort. Kultur hjälper oss att vidga perspektiven, få nya tankar och nya idéer. Vi vill ge den lekande, lärande, diskuterande och skapande människan goda förutsättningar. Det gäller för alla i samhället. Vi slutar aldrig att växa och njuta av kultur, oavsett ålder eller hälsa.

PRO är övertygad om att kultur som möjliggör möten och låter olika erfarenheter och åsikter komma till uttryck stärker demokratin, sammanhållningen, folkhälsan och tilliten i samhället. Gemensamma kulturupplevelser bygger broar, även när det saknas gemensamt språk.

Friskvård

Fysisk aktivitet är en viktig för välmående och god hälsa. Det gäller alla människor och hela livet igenom. Att röra på sig är särskilt viktigt med stigande ålder, när balansen och musklerna behöver stärkas. För

att detta ska vara möjligt måste det finnas träningsmöjligheter tillgängliga för äldre. Staden bör tillse att lämpliga anläggningar, för utomhus- och inomhusaktiviteter, finns i kollektivtrafiklägen och har tider avsatta för äldre.

Flera PRO-föreningar bedriver olika former av friskvård i egen regi, i likhet med flera andra pensionärsföreningar. Dessa initiativ måste stödjas, inte minst genom att staden ser till att föreningarna kan få tillgång till lämpliga lokaler.

Digitalisering

Den digitala utvecklingen innebär genomgripande förändringar inom alla samhällsområden. Allt fler tjänster förutsätter kunskap om internet och olika digitala verktyg. Många äldre kan i dagsläget, på grund av bristande digital kunskap, inte ta del av samhällsinformation, offentlig service och kultur.

PRO-föreningarna har en viktig stödjande och lärande roll för att tillgängliggöra digital teknik. Ett ännu större ansvar vilar på kommunerna. Det ska finnas lättillgänglig digital teknik på offentliga platser, till exempel bibliotek eller stadsdelskontor. Alla ska ha både rätt och reell möjlighet att ta del av samhällsinformation och kultur. Det är en fråga om rättvisa, jämlikhet – och även om säkerhet.

Mötesplatser

Kulturen i Stockholm är rik och omfattande med många teatrar, museer och scener för alla åldrar. Alla har dock inte möjlighet att besöka dessa institutioner. Har du svårt att ta dig till kulturen ska kulturen komma till dig. Det är en grundläggande rättighet. Kultur i vården är en viktig verksamhet som måste utvecklas.

Sverige har ett rikt föreningsliv, med många ideellt aktiva medlemmar. Antalet föreningslokaler har på senare tid kraftigt minskat. Vi menar att mötesplatser och samlingslokaler för föreningsmöten, studieverksamhet, kultur och gemenskap ska finnas i alla bostadsområden. Mötesplatserna ska vara tillgängliga och överkomliga i pris. Att äldre har stort behov av att mötas är en allmän kunskap och given erfarenhet.

Folkbildning

Människor ska kunna lära och utveckla intressen hela livet. Genom kurser och aktiviteter bryts ensamhet och gemenskap uppstår. Bildningsförbunden behöver ha resurser för att stödja sådan verksamhet bland äldre, via PRO eller på annat sätt. Bildningsförbunden har en viktig roll för att bryta ensamhet bland äldre. Därför måste mer offentliga resurser tilldelas folkbildningsverksamheten.

PRO kräver:

- att mötesplatser och lokaler för föreningslivet ska finnas i alla bostadsområden.
- att det offentliga stödet ökar till föreningsverksamhet, folkrörelser, folkbildningen och det ideella kulturlivet. Studieförbunden ska få speciella tillskott för att stödja studieverksamhet bland äldre.
- att staden bistår pensionärsföreningarna i att få tillgång till lokaler och anläggningar lämpliga för olika former av friskvård för äldre.
- att en kulturgaranti inom äldreomsorgen införs, så att alla i verksamheterna får möjlighet att ta del av professionell kultur.

- att boende på vård- och omsorgsboenden regelbundet ska få kulturupplevelser på boendet som finansieras av staden och regionen, så kallad "Kultur i vården".
- att samlingslokaler ska finnas i alla stadsdelar där människor i alla åldrar kan mötas

och utöva intressen, uppleva kultur eller delta i kursverksamhet, till överkomlig kostnad.

- att staden ger stöd till digital utbildning.

Demokrati

I Sverige har vi länge tagit demokratin för självklar, men händelseutvecklingen på senare år visar att demokratin hela tiden måste försvaras. I grunden handlar demokratin om respekten för alla människors lika värde – om allas frihet och möjlighet att påverka samhällsutvecklingen.

Även äldre kan och bör engageras för att bidra till demokratis försvar. Det förutsätter att äldres skyldigheter och rättigheter respekteras. Att en stor grupp medborgare känner sig bortglömda och åsidosatta, skapar ingen bra grogrund för försvar och utveckling av demokratin.

Ett pensionärsliv i dag kan sträcka sig över flera decennier. Ett allvarligt problem är att vi i alltför liten utsträckning tar vara på äldres erfarenheter och förmågor. Med tanke på den växande gruppen pensionärer måste de äldre ges sin rättmätiga plats i samhället.

PRO förväntar sig att samtliga partier inför valet 2022 redovisar partiets kommunala program för äldre frågor inför kommande mandatperiod. De bör även redovisa vilka av deras kandidater på respektive kommunfullmäktigelista som kommer att arbeta aktivt med äldreomsorgs- och andra äldre frågor.

PRO kräver:

- att ledamöterna i kommunstyrelsens och stadsdelsnämndernas pensionärsråd måste ges möjlighet att i god tid, och med relevant bakgrundsmaterial, delta i förberedelser av förslag och beslut i olika politiska organ, även i budgetfrågor.

- att stadens regelverk för pensionärsråden ska förtydligas, vilket underlättar årlig uppföljning och rapportering av respektive råds verksamhet.

- att referensgrupper i olika frågor inom staden i ökande grad har medverkan av äldre.

